

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Anni Nyyssölä, Susanna Jurvanen, Elsa Saarikkomäki, Tarja Tolonen
TITLE	Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa
YEAR	2023
DOI	-
VERSION	Kustantajan PDF
CITATION	Nyyssölä, Anni & Jurvanen, Susanna & Saarikkomäki, Elsa & Tolonen Tarja (2023) Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa. Teoksessa Sofia Laine, Eila Kauppinen, Karla Malm & Tommi Hoikkala (toim.) Nuoruus korona-ajan kaupungissa. Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikaumista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 171-186.
LICENSE	-

7. Nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä korona-ajan kaupunkitilassa

Anni Nyyssölä, Susanna Jurvanen, Elsa Saarikkomäki & Tarja Tolonen

Tiukkojen koronarajoitusten aikana julkinen ja puolijulkinen kaupunkitila tyhjeni. Kaupungin hiljeneminen muutti tilan luonnetta ja tuntui vievän aikuisia kauemmas sinne jäävistä nuorista. Kaupunkitilassa hengailevat nuoret kohtasivat monenlaisia häiritseviä tilanteita, joihin aikuisten tulisi puuttua. Aikuiset eivät aina tunnista moninaisia, paikoin häilyviä syrjinnän ja häirinnän hetkiä, mutta nämä hetket muokkaavat nuorten kokemuksia kaupungista tilana ja vaikuttavat heidän oikeuteensa oleilla siellä. Vaikka nuoret ovat taitavia kehittämään strategioita, joilla selvitä epämieluisista tilanteista, ei vastuun tulisi olla yksin heidän.

Tässä luvussa tarkastelemme kaupunkitilassa hengailevien nuorten kohtaamaa syrjintää, kiusaamista ja häirintää niiltä osin kuin ne ovat aineistossamme nousseet esille. Esimerkiksi vammaisten tai sateenkaarevien nuorten kokemukset syrjivästä kaupunkitilasta jäävät käsittelemättä, koska aineistonkeruumme ei tavoittanut heitä. Kaupunkitilaan sijoittuvan häirinnän kohdalla keskitymme erityisesti tyttöihin kohdistuvaan häirintään. Tätä rajanvetoa perustelee aineiston sisältö, mutta myös ilmiön sukupuolittuneisuus: seksuaalinen häirintä kontrollin ja vähättelyn muotona kohdistuu korostuneesti tyttöihin (esim. Brännström & Nyhlén & Gillander 2020). Poikien kokema häirintä eroaa määrältään ja saamiltaan tulkinnoilta tyttöjen kohtaamasta häirinnästä (Aaltonen 2006, 34). Toisaalta sukupuolivähemmistöön kuuluminen, seksuaalinen suuntautuminen, yhteiskuntaluokka, rodullistaminen ja vammaisuus kasvattavat sukupuolittuneen häirinnän riskiä (esim. Kearl 2010, 45–61). Vaikka kaupunkitilassa hengailevien poikien ja sukupuolivähemmistöjen häirintäkokemukset rajautuvat tämän luvun ulkopuolelle, tiedostamme näiden kokemusten olemassaolon. On myös pidettävä mielessä häirinnän piiloisuus ja tunnistamattomuus; osa kaupunkitilassa koetusta häirinnästä jää tämän aineiston ulottumattomiin.

Ymmärrämme kaupungille sijoittuvan syrjinnän ja häirinnän osana sosiaalisia erotteluja ja kontrollia sekä sijoitamme ilmiöt osaksi laajempaa väkivallan jatkumoa. Korostamme, että syrjinnän, häirinnän ja kiusaamisen osalta lievemmat ja vakavammat tapahtumat voidaan nähdä osana samaa syrjinnän ja väkivallan jatkumoa, jossa vallankäytön ja hierarkioiden piirteet on tärkeää huomioida. Lisäksi esimerkiksi kiusaamisen osalta on korostettu tilanteiden jatkuvuutta: kyse ei ole välttämättä yksittäisestä

tapahtumasta, vaan nuori voi kaupunkitilassa ja muualla kokea toistuvia kiusaamis-, syrjintä- ja häirintätapauksia. Aikuisesta voi tuntua hankalalta puuttua yksittäiseen tapahtumaan, mutta puuttuminen on tärkeää, jotta nuorille viestitään, ettei tilanteita hyväksytä. Tiedostamme kuitenkin, että aikuisten väliintulo on nuorten näkökulmasta osin ristiriitaista. Nuoret kokevat luotettavien aikuisten läsnäolon lisäävän ympäristön turvallisuuden tuntua ja toivovat aikuisten puuttuvan aina kiusaamiseen, mutta kaipaavat samanaikaisesti aikuiskontrollista vapaita tiloja. On kuitenkin tärkeää korostaa, ettei vastuun häirinnän, syrjinnän ja kiusaamisten kokemuksista tulisi jäädä nuorille.

Luvun aineisto koostuu tämän tutkimushankkeen haastattelu- ja havainnointiaineistoista sekä nuorisotyöntekijöiden kokemusaineistosta (ks. luku 2. ”Miten tutkimus toteutettiin”). Aineiston analyysi on edennyt luvussa kaksi kuvatun mukaisesti. Luvun teemoja varten haastatellut nuoret hengailivat pääasiassa Helsingissä, joten luvussa korostuvat Helsingin keskustapaikat häirinnän tiloina. Haluamme kuitenkin huomauttaa, että julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin sijoittuva häirintä on valitettavan yleistä myös muualla – erityisesti muissa suuremmissa kaupungeissa (Hietamäki ym. 2022, 58).

Sosiaalisten rajantekojen kaupunkitila

Tässä tutkimuksessa tavoitetut kaupunkitilassa hengailavat nuoret ja sinne jalkautuvat nuorisotyöntekijät kertoivat kaupunkitilassa tapahtuvasta syrjinnästä, häirinnästä ja kiusaamisesta. Näiden ilmiöiden nähtiin lisääntyneen korona-ajassa. Syrjinnän ja häirinnän kerrottiin kohdistuvan ennen kaikkea rodullistettuihin²⁴ nuoriin ja nuoriin tyttöihin. Lisäksi ilmiöiden nähtiin limittyvän paitsi fyysiseen kaupunkitilaan myös digitaaliseen maailmaan, joiden rajat erillisinä sosiaalisina tiloina ovat nuorten kohdalla usein häilyviä (ks. Nyyssölä 2022, 80; Hjelm ym. 2014, 53–56).

Sosiaaliset suhteet määrittävät erilaisia tiloja merkittävällä tavalla. Doreen Massey (1994, 265) mukaan sosiaalisuus näyttäytyy kaupunkitiloissa solidaarisuutena ja yhteistyönä, mutta myös vallankäyttönä ja alistamisena. Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen ja Sirpa Tani (2009, 52, 56) esittävät, että erilaiset valta-asetelmat luovat reunaehtoja oikeuteen, joka kaikilla tulisi olla kaupunkiin. Muun yhteiskunnan tavoin myös julkinen ja puolijulkinen tila on hierarkkisesti jaettua: kaikilla ei ole yhtäläisesti valtaa vaikuttaa siihen, kuka saa liikkua ja missä. Tarja Tolosen, Sinikka Aapola-Karin, Jenni Lahtisen

²⁴ Rodullistamisella tarkoitetaan ihmisten hierarkkista luokittelua yhteiskunnallisten ja kulttuuristen käytäntöjen kautta. Rodullistamisen prosessi johtaa vallitsevaan rasistiseen erotteluun ja valtajärjestykseen. Rodullistamisen prosessissa keskiössä on valkoisuus – ihonväriä laajempina piirteinä – normina ja ihanteena. (Seikkula & Keskinen 2021.)

ja Matilda Wrede-Jäntin (2018, 58) mukaan eri ryhmien väliset suhteet tulevatkin näkyviksi kaupunkitilassa. Esimerkiksi vähemmistöryhmien olemista kontrolloidaan enemmän kuin muiden (Saarikkomäki ym. 2020).

Nuorisotyöntekijöiden mukaan väkivalta ja vähemmistöjen sekä muiden kuin oman sukupuolen edustajien vähättely on muuttunut kaupunkitiloissa liikkuvien nuorten puheissa normaalimmaksi. Syrjintä, häirintä ja kiusaaminen voidaan nähdä niiden kohteeksi joutuneen henkilön toiminnan kontrollin muotona tai kaupunkitilan sallivuuden ja oikeudenmukaisuuden määrittelyinä. Tolonen ja kumppanit (2018, 71) tuovat esille, että nuorten tilankäyttöä rajoittavat ja kontrolloivat niin aikuiset kuin muut nuoretkin. Päivi Honkatukian ja Suvi Keskinen (2018) mukaan sekä rodullistettuun vähemmistöön että enemmistöön kuuluvat nuoret kohtaavat arjessaan monenlaista kontrollia, jota on mahdollista tarkastella sosiaalisen kontrollin jatkumona. He hyödyntävät sosiaalisen kontrollin käsitettä kuvatakseen sellaisia sukupuolittuneita ja rodullistettuja rakenteita, joilla pyritään ylläpitämään ja tuottamaan sosiaalista järjestystä. Kontrolli voi perustua lainsäädäntöön ja olla esimerkiksi poliisien toimeenpanemaa, mutta sitä syntyy myös jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa, kuten sosiaalisten palkintojen tai seksuaalisen häirinnän kautta. Yhteisön normeista viestivä kontrolli voi ajan myötä muuttua sisäiseksi kontrolliksi, jolla nuori rajaa itse omaa käyttäytymistään. (Honkatukia & Keskinen 2018, 157–159.)

Tolosen ja kollegoiden (2018, 69–70) mukaan kaupunkitilaan sijoittuva kontrolli pohjautuu erotteluihin, joita synnytetään esimerkiksi ikään, sukupuoleen ja rodullistamiseen perustuen. Näiden erottelujen vuoksi nuoret eivät ole keskenään samanarvoisessa asemassa liikkueensa ja viettäessään aikaa kaupungilla. Esimerkiksi rodullistetut nuoret saattavat vältellä tiettyjä kaupunkitiloja tai niissä kulkemista tiettyinä aikoina. (Mt., 69–70.) Sosiaalinen kontrolli ja siihen sisältyvä ”virallinen” kaupunkitilan kontrolli, kuten poliisi ja yksityinen turvallisuusala, eivät kohdistu kontrollia tasapuolisesti kaikkiin, vaan tietyt ryhmät, kuten rodullistetut vähemmistöt, kokevat muita enemmän kontrollia (Saarikkomäki 2021). Samaan aikaan on kuitenkin havaittu, että nuoret kokevat saavansa toisinaan huonosti apua ja tukea, kun he ovat syrjinnän ja häirinnän kohteena (Saarikkomäki ym. 2020).

Tässä luvussa kysymme, millaista on korona-ajan kaupunkitiloissa hengailevien nuorten kohtaama syrjintä ja häirintä sosiaalisia erotteluja synnyttävänä ja niihin perustuvana sosiaalisena kontrollina. Ajattelemme, että syrjintä ja häirintä kytkeytyvät yksittäisten tilanteiden lisäksi laajempiin sosiaalisiin järjestyksiin.

Sukupuolinen erottelu kaupungilla

Seksuaalisen häirinnän tilanteet olivat julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa hengailleville tytöille ja niissä työskenteleville nuorisotyöntekijöille valitettavan arkipäiväisiä (ks. myös esim. Nyyssölä 2022, 81; Brännstöm & Nyhlén & Gillander Gådin 2020; Logan 2015, 201). Heidän mukaansa ahdistelua ja huorittelua tuntui olevan jopa aiempaa enemmän. Seksuaalinen häirintä on yhteydessä kiusaamiseen ja sukupuoliseen syrjintään ja voi sisältää esimerkiksi fyysistä koskettelua, vihjailevia ilmeitä ja eleitä, härskejä puheita ja vitsejä tai toisen ulkonäköön liittyviä huomautuksia. (Vilkkä 2011, 35.)

Kaupunkitilan muuttunut sosiaalinen kontrolli ja turvallisten aikuisten vähäisempi läsnäolo korona-aikana on saattanut vaikuttaa koettuun häirinnän lisääntymiseen. Seuraavassa lainauksessa eräs nuorisotyöntekijä kuvaa ajatuksiaan seksuaalisen häirinnän muutoksista korona-ajassa:

Tulemme keskustelua käydessämme [kaupungin] NTR-parin [Nuorisotyö raiteilla -työparin] luo. Totean, että tässä hankkeessahan yksi näkökulma on, mikä nuoria huolettaa korona-ajassa. [Kaupungin] NTR-pari kuuntelee ja lisää, että tyttöjen seksuaalinen häirintä, joka oli ennen ”mähmäisempää” – sitä oli, mutta nyt tuntuu olevan enemmän. Toinen lisää, ettei usko, että lisääntyminen selittyisi kokonaan sillä, että asiasta ollaan tietoisempia. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Huomioita lisääntyneistä häirinnän kokemuksista tukevat myös vuoden 2021 koulu-terveyskyselyn tulokset: julkisessa tilassa koettu häirintä on lisääntynyt vuodesta 2019 vuoteen 2021 niin yläkoulun kahdeksannen ja yhdeksännen luokkien tyttöjen (2019: 12 %, 2021: 21 %), kuin lukiossa ensimmäistä tai toista vuotta (2019: 18 %, 2021: 29 %) ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien tyttöjen (2019: 17 %, 2021: 25 %) kohdalla. Seksuaalisella häirinnällä viitattiin kyselyssä häiritsevään seksuaaliseen ehdotteluun ja ahdisteluun. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021a.) Merkittävää on myös, että tyttöihin kohdistuvaa, julkisilla paikoilla tapahtuvaa seksuaalista häirintää on erityisen paljon isoissa kaupungeissa. Esimerkiksi tämän tutkimushankkeen kaupungeissa 8.–9.-luokkalaisista tytöistä noin 30 prosenttia oli kokenut julkisissa tiloissa häirintää vuoden 2021 aikana (Helsinki 33 %, Vantaa 29 %, Espoo 28 %, Tampere 29 %, Kauniainen 28 %), kun taas pienemmällä paikkakunnilla häirinnän kokemukset vaihtelivat muutaman prosentin ja 25 prosentin välillä. (Hietämäki ym. 2022, 58; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021a.)

Häirintää ja sen lisääntymistä voidaan pitää monin tavoin hälyttävänä, ja sitä se on myös nuorten tilankäyttöisten oikeuksien kannalta. Tolosen ja kollegoiden (2018, 69) mukaan häirinnän kokemukset vaikuttavat nuorten mahdollisuuksiin hengailta kaupungilla ja saattavat johtaa tiettyjen paikkojen välttelyyn. Oman aineistomme

tyttöjen kuvaama julkisilla ja puolijulkisilla paikoilla tapahtuva häirintä sisälsi kosketelua, huutelemista, perään lähtemistä ja väkisin suutelua. Heidän mukaansa häirintää tapahtui joka puolella:

Aisha²⁵: Se on vaan niinku silleen, et metroski voi tapahtuu, bussissa voi tapahtuu, ratikoissa, junissa justiin. Ehk junissa just eniten tapahtuu tommosta.

Jasmin: Joo.

Aisha: Tai sit bussipysäkeillä, justiin illal esim. tapahtuu tolleen et, miehet alkaa lääppiä, ahistelee. (Haastattelu 2)

Julia: Kaikkial. Se voi tapahtuu missä vaan. Junas, bussis, metros, asemalla, ihan sama jossain ravintolas, koulus... Mis tahansa. Sä voit vaik viedä vaan jotku roskat ulos, niin vittu voi tulla. (Haastattelu 1)

Haastatellut tytöt nostivat esille julkiset kulkuvälineet, niiden pysäkit ja Helsingin päärautatieaseman paikkoina, joissa seksuaalista häirintää tapahtuu erityisen paljon. Samaan aikaan he kuitenkin painottivat, ettei häirintää voi yhdistää vain tiettyihin tiloihin, vaan se on läsnä kaikkialla, ”mis tahansa”.

Häirintäkokemusten yleisyyden vuoksi nuoret joutuvat kehittämään erilaisia strategioita niiden kohtaamiseen. Kimberly Fairchildin ja Laurie Rudmanin (2008) mukaan tällaiset strategiat voivat olla aktiivisia tai passiivisia ja liittyä myös tapoihin tulkita kohdattua häirintää. Aineiston tyttöjen strategiat sisälsivät häiritsijän huomiotta jättämistä ja häirintätilanteen sivuuttamista, mutta myös sanallista ja fyysistä vastarintaa. Tytöt olivat myös taitavia sovittelemaan omaa toimintaansa kohtaamiinsa tilanteisiin:

Nuorisotyöntekijä juttelee tytön kanssa ja tämä kertoo, mitä tekee, mikäli joku aikuinen mies tulee ahdistelemaan häntä kaupungilla. Kun miehet kysyvät tytön nimeä, hän mainitsee kertovansa heille jonkin väärän, mutta oman nimensä alkukirjaimella alkavan nimen, koska oma alkukirjain tulee luontevasti selkäytimestä. ”En kerro, että mun nimi on Enni, vaan vaikka Elisa tai Emma.” (Tutkija kenttäpäiväkirja, maaliskuu 2022)

Edellisen lainauksen tytön kuvaama strategia perustui väärän informaation antamiseen ahdistelevalle miehelle. Tyttöjen tarve kehittää vastaavanlaisia strategioita kuvastaa, kuinka merkittävästä ilmiöstä on kyse. Vaikka strategiat osoittavat tyttöjen aktiivisuutta ja nokkeluutta, tulee muistaa, etteivät kekseliäät ratkaisut poista häirintätilanteita. Tyttöjen kyvykkyyttä ei myöskään tule nähdä vaatimuksena, joka jokaisen olisi saavutettava. (Aaltonen 2006, 49–50.)

25 Tämän luvun kaikissa aineistositaateissa esiintyvien nuorten oikeat nimet on muutettu pseudo-nyymeiksi.

Ei-toivotun fyysisen koskettelun, seuraamisen ja seksuaalissävyytteisen huutelun lisäksi kaupunkitilassa hengailevat tytöt kohtasivat myös häiritsevää mielivaltaista huorittelua (ks. Nyysölä 2022, 53–54). Huorittelu ja huoraksi leimaaminen voi olla strategista ja toimia esimerkiksi muiden nuorten langettamana kostonä (Tolonen 2001, 224; 226). Huorittelun voi kuitenkin palauttaa sukupuoliseen erotteluun, jossa naiseus riittää alentamisen perusteeksi (Saarikoski 2001, 41–42). Liian seksuaalisena pidetty ulkonäkö, kuten vaatteet, hiukset, kynnet, meikki ja muodot tai ”vääränlaiseksi” leimattu käytös, kuten päihteen käyttö ja hengailu poikien kanssa, saattavat aineiston tyttöjen mukaan provosoida tuntemattomia poikia nimittelyyn.

Tutkija: Huoritellaaks paljon?

Sarah: Joo.

Adila: Mmm. Niinku esim. sanotaan, että sulla on sellanen lyhyt napapaita...

Sarah: Sä oot huora.

Adila: Ja sitten sellaset housut, jotka on niinku... Sanotaan esim. tällaset. Ja sit sä kävelet niinku keskustas ja ne [pojat] ei tykkää sun käytöksest, niin sä oot suoraa niiden mielest huora.

Sarah: Jos sä, jos sä oot vaan oma ittes ja pidät hauskaa, niin ne on heti silleen, toi on huora. Jos sä naurat koval äänel tai jotain, niin sä oot huora. Jos sul on paljo äijii kave-reita, sä oot huora. (Haastattelu 3)

Aineiston tyttöjen mukaan huorittelun kohteeksi saattoi joutua, jos torjui pojan tai tämän esittämän pyynnön. Tyttöjä voitiin huoritella myös sellaisen käytöksen vuoksi, joka poikien kohdalla hyväksyttiin aivan normaalina toimintana. Seksiä harrastanut tyttö on huora, kun taas panopuuhiin päässyt poika saa kunniamaininnan. Haastatellut tytöt toivat kuitenkin esille, ettei huoritteluun oikeastaan vaadita vääränlaiseksi tuomittua käytöstä, vaan huoraksi voidaan leimata myös ilman niin sanottua syytä. ”Sul voi olla vaan farkutkin ja huppari ja takki pääl, sä oot huora.” (Julia, Haastattelu 1.)

Vaikka häirinnän kokemukset olivat kaupunkitilassa hengaileville tytöille yleisiä, ei häirintätilanteista ollut välttämättä helppo kertoa muille, etenkin aikuisille. Häirintää kokeneita tyttöjä syyllistävät sävyt olivat läsnä niin aikuisten kuin muiden nuortenkin puheessa. ”Ja jos esim. sä oot liian kännissä, jos sua esim. raiskataan, silloin jengi on sillee, joo sä olit liian kännis” (Julia, Haastattelu 1). ”Niin jos sä meet ite tekee jotain sellasii juttui... niitten eessä. Niin ne alkaa luulee, että annat niille jotain... vinkin... et ne halua. Niin silloin, se voi olla jotenki sun syy” (Adila, Haastattelu 3.) Äärimmäiset esimerkit kertoivat tytöistä, jotka oli nähty syyllisinä kokemaansa raiskaukseen ja tämän jälkeen eristetty muista nuorista. Kun liian rohkeina pidetyt katseetkin saattoivat joh-taa häirintää kokeneen tytön syyttelyyn, voidaan ymmärtää hyvin, miksi osa tytöistä vaikenee kokemuksistaan (ks. Nyysölä 2022, 63–64; Aaltonen 2008, 54; Honkatukia 2000, 33, 60).

Seksuaalisen häirinnän tilanteet sijoittuvat usein harmaalta tuntuvalle alueelle, jolloin niiden tunnistaminen saattaa olla haastavaa myös kokijoille itselleen. Nuorisotyöntekijöiden mukaan oli tyypillistä, että seksuaalirikosten uhriksi joutuneet nuoret eivät välttämättä osanneet tunnistaa, mitä heille oli tapahtunut, ennen kuin vasta jälkeinpäin. Jalkautuvat nuorisotyöntekijät olivatkin näissä tilanteissa auttaneet nuoria tekemään rikosilmoituksia. Seuraavassa lainauksessa nuorisotyöntekijät keskustelevat Vantaalle sijoittuvasta raiskaustapauksesta:

Olen myöhässä, samoin yksi nuorisotyöntekijöistä. Kaksi odottaa Triplassa. Kolmas nuorisotyöntekijä tulee paikalle jälkeeni ja vaikuttaa kiukkuiselta. Kertoo toisille tutun nuoren tapauksesta: raiskaustutkinta on lopetettu. Nuori on 17-vuotias ja ollut tajuttomassa tilassa, ”ei kyennyt sanomaan asiaan juuta tai juuta”. Tilanne turhauttaa nuorisotyöntekijöitä. Toinen selittää saman puhelussa, johon vastaa – ”eikö se nyt ole raiskaus, jos sinuun tunkeudutaan ilman sinun lupaasi”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, syyskuu 2022)

Edellisen lainauksen nuorisotyöntekijät olivat turhautuneita tutun nuoren kokemaan seksuaaliseen väkivaltaan sekä kesken lopetettuun rikosprosessiin. Kaikki nuoret eivät haluakaan lähteä rikosoikeudelliseen prosessiin, koska eivät luota sen tuottavan tuloksia. Lisäksi häirinnän kokemuksista voi olla vaikea puhua uudelleen ja uudelleen. Nuoret myös saattavat pelätä mahdollista kosta rikosprosessin takia tai rikosprosessia seuraavien huhujen vaikutusta maineeseensa.

Seksuaalisen häirinnän ja huorittelun avulla voidaan rakentaa sukupuolisia erotteluja. Näiden erottelujen avulla tyttöjä sekä alennetaan sukupuolena että toisaalta osoitetaan ”väärin” käyttäytyneet eli tytöille osoitettuja tiukkoja normeja rikkonut tyttö (Nyyssölä 2022, 78–79; Saarikoski 2001, 41–42). Tytöille asetetut rajat tarjoavat keinon kontrolloida miten, missä, milloin ja kenen kanssa tyttöjen on sallittua hengailua. Tytöt myös vahtivat näitä rajoja itse ja kontrolloivat toistensa käyttäytymistä. Tytöt saattavat vältellä tiettyjä kaupunkitiloja välttyäkseen häirinnältä, mutta tietyn tytön pääsy kaupungilla hengailevien nuorten yhteisöön voidaan myös estää huoraksi leimaamalla.

Rodullistamisen ja rasismien kokemukset osana hengailua

Kaupunkitilassa piirtyvät esille myös rodullistamiseen perustuvat erottelut. Tolonen ja kumppanit (2018, 69) tuovat esille, että kontrollia ja häirintää kohdistetaan muita useammin niihin nuoriin, joilla on maahanmuuttajatausta. Tutkimusaineistossa näkyvät nuorten keskinäiset rodullistavat rajanvedot, mutta myös aikuisten nuoriin kohdistama rasismi. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on tuonut syrjintään ja syrjinnästä kerrottaviin tarinoihin uusia sävyjä. Ristiriidat eivät näy ainoastaan kaupunkitilassa olevien ihmisten välisinä, vaan niitä synnytetään myös koulussa ja kotona.

Tutkimuskentällä näkyi vahvasti, että kaupunkitilassa hengailevien nuorten kaveriporukoihin kuului sekä rodullistettuihin vähemmistöihin että enemmistöön kuuluvia nuoria. Nuorten kuitenkin kuvattiin käyttäytyvän myös rasisisesti ja syrjivästi toisiaan ja aikuisia nuorisiohjaajia kohtaan. Nuorisotyöntekijöiden mukaan vähemmistöjä saatettiin esimerkiksi vähätellä. Erään nuorten ryhmän kerrottiin puhuvan epäkunnioittavasti ja syrjivästi lähes kaikista ihmisistä ja käyttävän rasisisia nimityksiä. Rasismi ei kuitenkaan liittynyt kaupunkitilassa ainoastaan nuorten keskinäisiin suhteisiin ja erontekoihin, vaan myös siihen, miten rodullistettuja nuoria yleisemminkin yhteiskunnassa kohdeltiin ja miten heistä puhuttiin:

Jalkautuvaa harmittaa ”mamut riehuu” -diskurssi. Oikeasti hänestä kaikilla teini-ikäisillä on samat haasteet – se ei katso ihonväriä tai etnisyyttä. Yhteiskunnasta puuttuu empatia maahanmuuttajia kohtaan. Monet mamut kohtaavat rasismia päivittäin. Eri säännöt kantasuomalaisille ja mamuille. Romanit kohtaa samaa syrjintää kuin mamut – ”kärsivät kollektiivisista rangaistuksista”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, kesäkuu 2021)

Edellinen lainaus piirtää kuvaa rodullistettujen nuorten kohtaamasta ylikontrollista, jossa vähemmistöön kuuluvien nuorten toiminta on asetettu suurennuslasin alle ja yhden nuoren törttöily johtaa kaikkien syytelyyn. Erään aineiston nuorisotyöntekijän mukaan nuoret saattoivat reagoida kohtaamaansa vihaan samalla mitalla: ”Jos kaikki vihaa meitä, niin mekin vihaamme kaikkia”. Nuorisotyöntekijän mukaan rodullistetut nuoret myös kulkivat pelon vuoksi kahden tai kolmen ihmisen ryhmässä. Nuoret voivat kokea, että heidät määritellään uhkaksi, kun he hengailevat kaupunkitilassa, mutta heidän omia syrjinnän tai turvattomuuden kokemuksiaan ei aina huomioida. Liikkuessaan kaupungilla rodullistetut nuoret paitsi kohtaavat syrjintää myös kokevat itse joutuvansa epäillyiksi häiriökäyttäytymisestä tai rikoksista muita yleisemmin tilanteissa, joissa he vain hengailivat tai esimerkiksi kävivät kaupassa (Saarikkomäki ym. 2020; Saarikkomäki 2021). Nuorilla voi olla ristiriitaisia ajatuksia, kun poliisi ja vartijat – toimijat joiden kuuluisi auttaa heitä – kohdistavatkin heihin epäilyjä ja pysäytyksiä valtaväestöä useammin (ks. myös kirjan luku 9: ”Nuorten, nuorisotyön ja järjestyksenvalvonnan suhteet korona-ajan kaupunkitilassa”). Rasismi ja ylikontrolli vaikuttavat nuorten mahdollisuuksiin hengailla kaupunkitilassa ja laajemminkin heidän kokemuksiinsa yhteiskuntaan kuulumisesta (Saarikkomäki ym. 2020).

Rodullistamisen kokemuksiin on paikoin vaikea tarttua valkoisena tutkijana. Kun kysyy rasismien kokemuksista, voi hyvinkin päätyä vahvistamaan niitä rodullistettuja rajoja, joita yrittää purkaa. Esimerkiksi tutkijan kysymys nuorisotyöntekijälle nuorten kohtaamasta rasismista tuotti kriittisen vastauksen, että jako ”meihin” ja ”heihin” ei ole hyvä lähtökohta. Toisaalta myös nuoret itse saattoivat tuottaa näitä erotteluja argumentatiivisesti, esimerkiksi nostaakseen esiin kokemaansa rasismia. Näin tapahtui seuraavassa katkelmassa, jossa tummaihoisen tyttö tuo esille itseensä kauppaokeskuksessa

kohdistuvaa ylikontrollia ja pyrkii haastamaan sitä. Kohdatessamme hänet ensimmäisen kerran tyttö ilmaisee kokemuksensa siitä, että vartijat puuttuivat hänen tekemisiinsä vahvemmin kuin muiden nuorten. Ei-valkoiset tai muuten rodullistetut nuoret joutuvatkin pohtimaan sitä, mistä motiiveista suhtautuminen heihin kulloinkin kertoo. Tapaamme saman tytön uudestaan myöhemmin illalla, kun muutaman valkoisen tytön kesken on syntynyt konflikti. Tilanne on äänekas, herättää paljon huomiota ja on kerännyt suuren määrän muita nuoria ympärilleen seuraamaan tapahtumia. Voi siis sanoa, että se aiheuttaa jollakin tasolla häiriötä kauppakeskuksessa.

Nuorisotyöntekijät selvittelevät tapahtumia, mutta kestää jonkin aikaa, että tilanne rauhoittuu hieman, sitten jännittyy uudestaan, rauhoittuu taas. [...] Tilanne alkaa kuitenkin hiljalleen rauhoittua. Järjestyksenvalvojat ovat kuulleet metelin ja tulevat myös, mutta seuraavat vain tilannetta. Sama tummaihoisen tyttö, jonka näimme aiemmin keskusaukiolla, ilmestyy nyt paikalle. Hän ilmoittaa kovaäänisesti, että järjestyksenvalvojat eivät puutu tilanteeseen, koska ”ne [tytöt] on suomalaisia” ja että tilanne olisi eri, jos tytöt ”olisi ulkomaalaisia”. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, maaliskuu 2022)

Järjestyksenvalvojat seisoskelevat tilanteessa rauhallisesti taustalla ja antavat nuorisotyöntekijöiden hoitaa rauhoittelun. Paikalle saapuva tyttö argumentoi, että järjestyksenvalvojat eivät suhtaudu tasapuolisesti eri nuorten aiheuttamaan häiriöön. Suomalaisuuteen liitettyä normina valkoisuus ei yleensä näyttäytyä suomalaisessa yhteiskunnassa rodullisuutena, vaan ikään kuin sen poissaolona, jonakin niin itsestään selvänä, ettei sitä tarvitse edes mainita. Nimeämällä valkoiset nuoret suomalaisiksi, tyttö rodullistaa etnisen taustansa edustajiksi ne, jotka eivät rodullistamista yleensä joudu suomalaisessa yhteiskunnassa kokemaan. Valkoisuus ei näin ollen näyttäydykään tilanteessa enää neutraalina, vaan tekijänä, joka vaikuttaa siihen, miten järjestyksenvalvojat toimivat eri nuorten kanssa. Näin tyttö kehystää tilanteen uudestaan toisesta näkökulmasta. Hänen tulkintansa tuokin keskiöön nuorten välisen konfliktin sijaan järjestyksenvalvojien ja eri taustoista tulevien nuorten väliset epäsymmetriset kontrollin suhteet. Myös aiemmassa tutkimuksessa on huomioitu, että rodullistetut nuoret tarkkailevat, millaista kontrollia nuoriin kaupunkitilassa kohdistetaan. Eri Pohjoismaissa haastatteluihin osallistuneet nuoret kokivat, että jos paikalla on vähemmistöön ja valtaväestöön kuuluvia nuoria, saatetaan vähemmistöjen toimintaan puuttua herkemmin (Saarikkomäki ym. 2020). Tämä osoittaa, että nuoret voivat haastaa heihin kohdistuvaa epäreiluksi koettua kaupunkitilan kontrollia ja he ovat myös herkkiä yhdenvertaisuuden kysymyksille.

Vaikka tässä luvussa keskitytäänkin kaupunkitilassa tapahtuvaan syrjintään, on syytä muistaa, että nuorten kohtaamaa syrjintää tapahtuu laajasti myös koulumaailmassa. Erään nuorisotyöntekijän mukaan juuri kouluissa – opettajien silmien ulottumattomissa – tapahtuu rasismien suhteen pahin vahinko, jolla on myös kauaskantoisimmat seuraukset. Myös koronalla oli vaikutuksensa koulumaailmaan liittyvään rasismiin.

Koska koronapandemia lähti tiettävästi liikkeelle Kiinasta, saattoivat muut oppilaat ja jopa koulun henkilökunta kohdistaa rasistisia ennakkoluuloja ja vitsejä oppilaisiin, joilla oli juuria Aasiassa:

Luokalla oli nuoria muun muassa Kiinasta ja Singaporesta. Donald kertoo, että kun koronapandemia alkoi, opettajalla oli rasistisia vitsejä suhteessa Aasiasta saapuneisiin nuoriin: kuinka koronan saapuminen Suomeen jollain tavalla muka liittyisi näihin nuoriin. (Haastattelurypäs 2)

Rasismien kokemuksilla ei ollut raja-aitoja. Nuoret eivät erotelleetkaan omia kokemuksiaan kaupunkitilasta koulun tilan rodullistetuista kokemuksista, sillä eri tilat toimivat sosiaalisten suhteiden ja kokemusten jatkumoina (ks. myös Massey 1994; Tolonen 2019). Sosiaalisten suhteiden ja ilmiöiden jatkumot näkyvät nuorten elämässä myös digitaalisen ja fyysisen tilan häilyvissä rajoissa.

Digitaalisista rajanvedoista fyysiseen kaupunkitilaan

Digitaalinen tila kietoutuu fyysiseen kaupunkitilaan usein tavoilla, joissa niitä ei voi erottaa toisistaan. Samaan aikaan, kun nuoret ja nuorten kanssa työskentelevät aikuiset raportoivat korona-ajan kaupunkitilassa tapahtuvasta syrjinnästä ja häirinnästä, he myös nostivat esille verkossa tapahtuvan kiusaamisen ja häirinnän. Kouluterveyskyselyn (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a) mukaan puhelimesta ja internetissä tapahtuvan seksuaalisen häirinnän kokemukset olivat tytöillä lisääntyneet vuodesta 2019 vuoteen 2021. Esimerkiksi 8.–9.-luokkalaisista tytöistä 42 prosenttia koki vuonna 2021 puhelimesta ja internetissä tapahtuvaa seksuaalista häirintää, kun vuonna 2019 vastaava osuus oli 27 prosenttia (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a). Tämän on arveltu liittyvän koronarajoitusten aikana lisääntyneeseen internetissä vietettyyn aikaan (Hietämäki ym. 2022, 63).

Erilaiset sosiaaliset erottelut, kuten syrjintä ja häirintä, eivät sijoitu ainoastaan fyysiseen kaupunkitilaan, vaan kontrollia ja rajoja myös luodaan samaan aikaan digitaalisessa tilassa älypuhelinien kautta (Nyyssölä 2022, 79–80). Nuoret myös muodostavat sosiaalisessa mediassa ymmärrystään sukupuolista ja muokkaavat siellä niihin liittyviä käsityksiään (Ricciardelli & Adorjanb 2019).

Aisha: [...] Yhestä tytöstä tuli semmonen, et sil on semmonen kuva ilman meikkii ja sit sil on kuva meikil. Niin se alko levii se kuva justinsa...

Jasmin: Joo...

Aisha: Eka tulee se, mis sil on meikkii, ja sit tulee se niinku natural. Niinku on vaan ilman meikkii ja tälleen kuva. Niin sit se alko levii kaikkialle ja kaikki haukku sitä... (Haastattelu 2)

Edellisen lainauksen tyttö joutui haukkumisen kohteeksi, koska hänen katsottiin sosiaaliseen mediaan julkaisemansa kuvan perusteella meikkaavan liikaa. Tytön haukkuminen kuvastaa hyvin ärtymystä, jota niin sanotut rajat ylittävä tyttö – tässä tapauksessa ”liikaa” meikkaava – muissa nuorissa herättää (Tolonen 2001, 224). Verkkoon ulottuva kiusaaminen voi levitä laajalle, koska kuvan tai keskustelun jakaminen eteenpäin on helppoa ja yleisön kokoa on vaikea kontrolloida. Rosemary Ricciardellin ja Michael Adorjanbin (2019) mukaan nuoret eivät toimi digitaalisilla alustoilla sinisilmäisesti, vaan tiedostavat, että yksityiseksi tarkoitettu viestintä saattaa muuttua julkiseksi.

Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineiston mukaan nuorten täytyi olla jatkuvasti varuillaan, kuvasiko joku. Kuvia ja videoita myös jaettiin ilman lupia. Seuraavassa katkelmassa aikuinen henkilö kiusasi nuoria kuvaamalla heitä nettiin ilman suostumusta.

Saavumme [kaupunginosan] asemalle. Siellä on 6 poikaa, joiden kanssa kohtaaminen. Selittävät, miten jonkun tytön laukku on varastettu ja sen on tehnyt eräs [nimi]-niminen aikuinen tubettaja. Sekalaisesta keskustelusta on vaikea hahmottaa, mitä oikeastaan on tapahtunut, mutta nuoret ovat kiihtyneitä. He näyttävät nuorisotyöntekijöille YouTubesta livestriimiä, jota kyseinen tubettaja tekee juuri samalla hetkellä. Ja he kertovat, että tämä on juuri äsken kuvannut heitä striimiinsä, ilmeisesti ilman suostumusta. Nuorisotyöntekijät katsovat videota ja toteavat toisilleen, että kyseessä oleva tubettaja on sama henkilö, joka on jonkin aikaa sitten käyttäytynyt uhkaavasti heitä kohtaan. (Tutkijan kenttäpäiväkirja, helmikuu 2022)

Ei-toivottu julkisuus tuntuu ikävältä, mutta nuorisotyöntekijöiden mukaan monet nuoret myös esittelivät arkeaan verkossa oma-aloitteisesti. He toivatkin esille, että sosiaalisen median yksityisyyden rajat ovat häilyviä. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan häirintään ja kiusaamiseen puuttuminen saattaakin tuntua aikuisista hankalalta, sillä ne sijoittuvat yksityisen ja julkisen tilan välimaastoon. Tyttöjen alastonkuvien luvaton levittäminen tarjoaa esimerkin tässä tilojen välimaastossa tapahtuvasta yksityisyyden loukkaamisesta:

Aisha: Enimmäkseen mun mielest on [tytöllä huono maine], et nudei on lähettäny niinku eri pojille.

Jasmin: Niin.

Aisha: Ja sit niinku siit pojat on ottanu screenshotteja ja levittäny niit justiiinsa.

Jasmin: Joo just toi.

Aisha: Sit kaikki on ain siit, jos näkee vaik jossain kaupungil, et ne on vaan silleen, et aatos on toi tyttö, joka on lähettäny nudei tälle ja tolle. Ja sit jotain heruikin niin sit on silleen... Mut samal... Sit ne valittaa siit, et ei ois pitänyt. Tai niinku tytöt valittaa siit et, miks mä lähetin ja kaikkee. (Haastattelu 2)

Nuoret pyrkivät kerryttämään mainetta ja arvostusta sosiaalisessa mediassa keinoilla, joiden avulla myös synnytetään rajoja eri käyttäjien välille. Esimerkkinä tästä toimivat ei-toivotut ”dick picit” eli peniskuvat, joiden Jessica Ringrose ja kollegat (2013) kuvaavat tulevan usein kuitatuiksi ”pojat ovat poikia” -selityksellä, kun taas paljastavia kuvia eli ”nudeja” lähettävät tytöt leimataan helposti huoriksi. Ringrosen ja kollegoiden mukaan alastonkuvien pyytäminen tytöiltä voi kuitenkin kasvattaa poikien mainetta (mt.). Marijke Naezer ja Lotte van Oosterhout (2021, 87) tuovat esille, että tyttöjen alastonkuvat lähtevät helposti kiertämään, sillä niiden eteenpäin jakaminen mahdollistaa sukupuolisten normien seuraamisen. Pojille kuvien jakaminen mahdollistaa hegemonisen maskuliinisuuden toteuttamisen. Tytöt taas voivat osoittaa olevansa siveitä ja erottautua ”huorahtavista” tytöistä muiden tyttöjen paljastavia kuvia jakamalla. (Naezer & van Oosterhout 2021, 87.)

Jasmin: Et joo, kyl mä pystyisin olee semmosen kaveri. Mutta sitte samal, jos sä meet sen kaa johonki keskustaan, niin sitte jengi tulee huutelee sille kaikkee niinku. Et joo, ooksä se muija, joka teki tota ja lähetti nudei kahellekymmenelle eri jätkälle ja teki tota kaikkien kaa ja kaikkee tollast... Niin sit tulee vähän vaan semmonen, et ei kai taas... Tai silleen niinku.

Aisha: Sillon, kun mä hengasin sen mun kaverin kaa tosi paljon niin... Tosi moni oli kattonu mua jotenki vihasesti. Niinku vinoon justinsa, ylös alas. Ja kosk mä olin ihmisen kaa, kun samal silleen mua alko ahistaa. Et miks ihmiset kattoo mua kun mä tiään itekkin, et mä en oo tehny mitään asialle... Niinku mitään. Niin sit samal on vähän semmonen tunne, et nyt mua nolottaa, et mä oon ton kaa. Koska kaikki kattoo mua vinoon... (Haastattelu 2)

Sosiaalisessa mediassa tapahtuva häirintä ja kiusaaminen ei rajoitu ainoastaan verkko-tilaan, vaan siirtyy nuorten mukana fyysiseen kaupunkiin. Edellinen lainaus osoittaa, kuinka tietynlaisten kuvien leviäminen voi rajata kuvissa olevan nuoren mahdollisuuksia liikkua kaupunkituloissa. Maineensa menettänyt nuori ei aina ole tervetullut muiden hengailijoiden joukkoon.

Ikään perustuvat erottelut hengailupaikoilla

Sen lisäksi, että nuorten keskinäisen väkivallan lisääntyminen on herättänyt korona-ajassa keskustelua (ks. luku 10: ”Huolipuheesta kohti huolenpitoa? Tiemiehet tulkinnallisissa kamppailussa”), kuvasivat aineiston nuoret ja nuorisotyöntekijät aikuisten ja nuorten välisiä yhteenottoja sekä aikuisten nuoriin kohdistamaa häiriökäyttäytymistä. Ajassa, jossa julkisessa keskustelussa esiin nostettiin jälleen ”pelottavat nuoret”, on tärkeää tuoda esille, että kaupunkihengailijat kohtasivat paljon huonosti voivia ”pelottavia aikuisia”. Nuorisotyöntekijöiden mukaan kaupunkitilassa aikaansa viettävät aikuiset olivat usein päihtyneitä ja saattoivat käyttäytyä uhkaavasti. Tiukkojen koronarajoitusten aikaan kaupungille tuntuivatkin jäävän aikuisista lähinnä huonovointisimmat.

Ostarilla riittää vilinää ja vilkettä. Aikuiset käyttäytyvät vaarallisesti ja nuoria pelottaa. Myös nuorisiohjaajat joutuvat olemaan valppaampina, kun jalkaudutaan ostarilla. Nuoret eivät juurikaan vietä ostarilla aikaa. Ainakaan ei ole enää samanlaista metroasemalla hengauskulttuuria kuin aiemmin. Osa välttelee ostaria ja osa on vain läpikulkumatkalla tai käy kaupassa. Ostarilla piti alkaa poliisin ”puhdistusoperaatio”, ja ollaan tarvittaessa soiteltu poliisia paikalle, mutta ei ole paljoa rauhoittunut tilanne. Takapihan kallioilla helvetti auki. Jos pidetään takaovi auki, niin melu kuuluu ja ”tuoksut” tulee sisälle. Siellä nautitaan muutakin kuin aamupalaa. Eräs herrasmies kävi eritteellä graffitiaidalla, joka valui kivasti nutan takapihalle, myös sisällä olleet nuoret ihmettelivät meininkiä takapihalla. (Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineisto, kevät 2021)

Päihtyneet aikuiset saattavat tuntua nuorista uhkaavilta. He myös kamppailevat samoista hengailupaikoista kaupungilla aikaansa viettävien nuorten kanssa (ks. myös luku 5: ”Hengailu korona-ajan kaupungeissa”). Tolosen ja kollegoiden (2018, 69) mukaan päihtyneiden ja mahdollisesti aggressiivisten aikuisten toiminnan voidaan katsoa rajaavan nuorten mahdollisuuksia käyttää tiettyjä tiloja ja tuntea kuuluvansa niihin. Nuorisotyöntekijöiden kokemusaineistossa kuvattiin päihtyneiden aikuisten valtaavan osan nuorten suosimista ulkotiloista, kuten leikkipuistoista. Välillä aikuiset ja nuoret olivat kiistelleet siitä, kuka saa pelata ulkokentillä, ja tilanteita on selvitelty jopa poliisien kanssa. Nuorisotyöntekijöiden mukaan nuoret olivat myös kokeneet, että aikuiset kiusaavat heitä. Lisäksi nuorisotyöntekijät olivat raportoineet tilanteista, joissa aikuinen oli lähestynyt ulkona hengaillevia nuoria epäsiällisesti.

Ikään liittyvät eronteot ovat läsnä myös kaupunkitilaan sijoittuvassa seksuaalisessa häirinnässä. Haastateltujen tyttöjen mukaan erityisesti vanhemmat miehet ahdistelivat kaupungilla, usein humalassa (ks. myös Honkatukia & Ssynarenko 2019, 4; Tolonen ym. 2018, 69). ”Yleensä vanhoi miehii, täysikäsi, kaikkii pedareit, tällasii...” (Fatima, Haastattelu 1); ”Vanhat miehet, känniläiset ja tämmöset” (Jasmin, Haastattelu 2), ”[...] mut niinku aikuiset miehet on mun mielest niinku enemmän, jotka ahdistelee nuorii

tyttöi” (Adila, Haastattelu 3). Aikuiset miehet ahdistelemassa nuoria tyttöjä kaupunkitilassa ei ole marginaalinen ilmiö vaan hengailevien tyttöjen arkipäivää. Haastateltujen tyttöjen puheissa ero turvallisten ja turvattomien tilojen välillä muodostui häiritsevien, heitä reilusti vanhempien miesten ei-toivotun huomion kautta. Turvallisiksi tiloiksi koettiin esimerkiksi nuorisotalot, joissa oli tuttuja kavereita ja aikuisia eikä huutelevia miehiä. Seuraavassa lainauksessa eräs haastateltu tyttö kuvailee turvallisiksi kokemaansa kaupunkitilaa, Helsingin keskustakirjasto Oodia:

Sinne ei tuu vaan mitään miehiä, ihan vaan kattoo, et onks tässä tyttöjä, tai jotain. Joskus me vaan istutaan siellä semmoisessa... Siellä on semmoinen sohvipaikka, missä on ovi. Sinne ei pääse kukaan muu. Se on vaan oma huone siinä, ja sinne ei saa tulla ketään kattoo sua, mitä sä teet siinä. Se on vaan, kirjastokortilla vaan, et saat oman huoneen tonne, ja siel on kaikkee pleikkaa ja tommoista, niin se on semmoinen hyvä paikka. (Haastattelu 10)

Edellinen lainaus tuo sydäntä särkevällä tavalla esiin avoimen tilan turvattomuuden asettamalla suljettavan oven turvallisuuden kokemuksen edellytykseksi. Kun vanhemmat miehet kohdistavat nuoriin tyttöihin häirintää, on kyse sukupuolisten rajojen lisäksi ikään liittyvistä rajanvedoista. Ahdistelun avulla miesten on mahdollista luoda erottelua nuorempien ja vanhempien kaupunkitilan käyttäjien välille ja osoittaa, että kaikki eivät ole sinne yhtä tervetulleita. Ikäero myös saattaa tehdä koetusta häirinnästä pelottavampaa.

Kuka saa käyttää kaupunkitilaa?

Kaupunkitilassa tapahtuva syrjintä ja häirintä eivät ole uusia ilmiöitä, jotka olisivat syntyneet vasta koronapandemian tuomien muutosten myötä. Nuoret ja nuorisotyöntekijät ovat kuitenkin kuvanneet häiritsevän käytöksen lisääntyneen koronan aikaisessa kaupungissa. Julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa hengailevat nuoret kohtaavat ikävää huutelua, seksuaalista häirintää, rasismia ja fyysistä väkivaltaa aikuisten ja muiden nuorten suunnalta. Tässä kohtaa ei ole mahdollista sanoa, onko kyseessä korona-ajassa lisääntynyt vai korona-ajassa näkyneet ilmiöt. Syrjintä ja häirintä ovat kuitenkin osa todellisuutta, jonka kanssa kaupungilla hengailevat nuoret ovat olleet pandemian ja rajoitusten aikana tekemisissä. On myös mahdollista, että korona-ajassa muuttunut kaupunkitilan sosiaalinen kontrolli vähensi turvallisten aikuisten määrää ja valvontaa kaupunkitilassa, kun julkinen tila sulkeutui ja monet viettivät aikaa kotona.

Sosiaaliin erotteluihin perustuva syrjintä ja häirintä näyttäytyvät hengaileville nuorille valitettavan arkipäiväisinä ilmiöinä, jotka vaikuttavat heidän mahdollisuuksiinsa käyttää kaupunkitilaa (ks. Saarikkomäki ym. 2020; Tolonen ym. 2018, 69–70).

Rasistista huutelua tai luvaton koskettelua sisältävät tilanteet on mahdollista ymmärtää sosiaalisena kontrollina, jolla pyritään ylläpitämään ja rakentamaan niin sosiaalisia rajoja kuin valta-asetelmia ja hierarkioita (Honkatukia & Keskinen 2018, 156–157). Syrjinnän ja häirinnän keinoin osoitetaan, kenellä on oikeus oleilla kaupunkitilassa ja millaisin ehdoin. Kontrollin ja rajojen avulla pyritään osa nuorista sulkemaan ulkopuolelle tai tekemään heidän olonsa turvattomaksi ja epämukavaksi tiloissa, joiden tulisi olla kaikille avoimia ja turvallisia. Kiusaamisen ja kiusatuksi tulemisen taustalla on toiseuttavia valtarakenteita, ja toisaalta ”mekkaloivat” nuoret ovat usein itsekin väärinkohdeltuja.

Hengailevat tytöt kohtaavat kaupunkitilassa jatkuvasti seksuaalista häirintää ja huorittelua, joilla heitä alennetaan sukupuolena mutta joiden avulla myös osoitetaan ”huonosti” käyttäytyvä tyttö (ks. Nyysölä 2022, 78–79; Saarikoski 2001, 41–42). Tyttöihin ja heidän tilankäyttöön kohdistuu häiritsevää kontrollia huorittelevien tuntemattomien poikien ja ahdistelevien aikuisten miesten suunnalta. Kaupunkitilassa hengailuvien rodullistettujen nuorten kohdalla sosiaalinen kontrolli näyttäytyy syrjivänä ylikontrollina, jossa heidän toimintansa asetetaan herkästi suurennuslasin alle (ks. Saarikkomäki ym. 2020; Saarikkomäki 2021). Ylikontrollin lisäksi kaupungilla hengailuvat nuoret törmäävät muiden nuorten ja aikuisten rasistiseen ja vähättelevään kielenkäyttöön. Sosiaalinen kontrolli ei pelkisty tapahtumiin fyysisessä kaupunkitilassa, vaan nuorten hengailijoiden arjessa fyysinen kaupunki sekoittuu digitaalisiin ulottuvuuksiin (ks. Nyysölä 2022, 80; Hjelm ym. 2014, 53–56).

Kaupungilla tapahtuvat häiritsevät tilanteet eivät eleyssä elämässä ole sijoitettavissa tietyn otsikon alle. Syrjintää ei voida selittää yksin sukupuolen, iän tai ihonvärin perusteella tapahtuvaksi, vaan todellisuudessa nämä kaikki kietoutuvat yhteen. Kaupunkitilassa tapahtuva syrjintä ja häirintä ovat monimutkaisia ja moninaisia prosesseja, joihin vaikuttavat lukuisat tekijät. Tässä luvussa olemme pystyneet tavoittamaan pienen, mutta huolestuttavan osan näistä sosiaalisen kontrollin prosesseista, joka kuitenkin heijastelee aiemmassa tutkimuksessa havaittua (ks. esim. Saarikkomäki ym. 2020; Honkatukia & Keskinen 2018; Tolonen ym. 2018).

On myös hyvä muistaa, ettei kaupunki ole tietenkään ainoastaan alistamisen ja valtataisteluiden areena, vaan myös paikka solidaarisuudelle, hengailulle ja yhteistyölle (Massey 1994, 265; Tolonen 2019). Nuoria ei tule asettaa uhriasemaan tiettyjen sosiaalisten jaottelujen perusteella – tietty ominaisuus tai tiettyyn ryhmään kuuluminen ei automaattisesti merkitse, että nuori tuntisi kokevansa arjessaan syrjivää ja häiritsevää kohtelua, mutta valtarakenteille on hyvä olla herkkänä.

Nuoret eivät myöskään ole avuttomia kohtaamansa kiusaamisen, syrjinnän ja häirinnän edessä, vaan myös kehittävät kekseliäitä strategioita, joiden avulla selviytyä epämieluisista tilanteista. Vaikka nuoret ovat itse aktiivisia ja luovia keksimään ratkaisuja, he toivovat, että aikuiset puuttuisivat enemmän kaupungilla tapahtuvaan kiusaamiseen – nuoria ei tule jättää oman kekseliäisyytensä varaan. Kiusaamisen ja häirinnän uhrin ei pitäisi olla yksin vastuussa toiminnan estämisestä tai lopettamisesta, vaan tähän tarvitaan

kaikkien panostusta yhteiskunnassa. Silloin, kun huoli herää, on aikuisen puuttuttava syrjintään, kiusaamiseen ja häirintään huolimatta siitä, toivooko nuori itse puuttumista (ks. Malm 2018, 48, 58–59). Aikuisella on myös velvollisuus viedä asiaa eteenpäin.

Olemme halunneet nostaa esille, että syrjintä ja häirintä ovat usein kaikkea muuta kuin ulkopuolisille helposti tunnistettavia hetkiä. Niihin liittyy paljon epämääräisyyttä ja tottumista väärinkäytöksiin. Nuorten on välillä itsekin vaikeaa tunnistaa tullessaan väärinkohdelluiksi. Ulkopuolisen näkökulmasta tilanteet saattavat myös näyttäytyä yksittäisinä konflikteina kaupunkitilassa tai digitilassa – tilanteiden toistuvuus eri konteksteissa, kuten koulussa, ja niihin liittyvät valta-asetelmat on kuitenkin tärkeää huomioida. Nuorisotyöntekijät ovat esittäneet, että nuorisotiloille olisi tarpeen saada esimerkiksi seksuaalirikoksiin liittyvää neuvontaa. Nuorille on myös tarjottava tietoa liittyen oikeudesta koskemattomuuteen, ja heidän kanssaan on syytä ennaltaehkäisevästi purkaa uhria syyllistäviä asenteita: koettu häirintä ei ole koskaan nuoren oma syy.

Syrjintä ja häirintä ovat aiheita, joille aikuisten olisi syytä herkistyä entisestään. Rasismia ja häirintää sisältäviin tilanteisiin on puuttuttava joka kerta. Syrjinnän ja häirinnän vähentämiseksi ei ole tarjolla yhtä selkeää toimintamallia – tarvitaan kokonaisen toimintakulttuurin muutos. Nuorten ei ole aina helppoa kertoa kokemastaan kaltoinkohtelusta aikuiselle, joten heidän kanssaan työskenteleviltä vaaditaan sensitiivisyyttä ja taitoa nähdä, kuunnella ja kuulla. Pienimmätkin kaltoinkohtelun kokemukset on otettava vastaan. Etuna tässä on myös se, että jos lievimpiinkin syrjinnän ja häirinnän kokemuksiin suhtaudutaan vakavasti ja niille ollaan herkkinä, avautuu nuorille luottamuksellinen kanava vakavimmistakin kokemuksista kertomiselle. Luottamuksen rakentamiseen tarvitaan aikaa, mutta kun keskusteluyhteys on auki, voidaan yhdessä miettiä, kuinka tilanteessa edetään nuorta kuunnellen ja auttaen. Aikuisten on oltava kuulolla: hengailu kaupungilla on hauskaa, mutta ei aina viatonta. Kaupunkitila ja oikeus käyttää kaupunkitilaa eivät ole kaikille samat. Luodaan yhdessä turvallista, sallivaa ja yhdenvertaista kaupunkitilaa.